

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราว SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY AND AGRICULTURAL VOCATIONAL TRAINING FOR INMATES IN TEMPORARY PRISONS

เพ็ญกวิน รักษ์คำ

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Penkawin Rukkam

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University

Corresponding Author E-mail: penkawin_rukkam@hotmail.com

(Received : January 14, 2025; Edit : January 22, 2025; accepted : January 22, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญและบทบาทของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราว ซึ่งเป็นภารกิจหลักของเรือนจำชั่วคราวที่มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังได้รับการปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรม ตลอดจนมีทักษะในการประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองหลังได้รับการปล่อยตัว การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับในเรือนจำชั่วคราวดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดเป็นผลสำเร็จได้เช่นในทุกวันนี้ เนื่องด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์ เช่น สภาพภูมิอากาศและสภาพภูมิประเทศ เป็นต้น และปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะคุณูปการจากสถาบันพระมหากษัตริย์ที่มีต่อการฝึกวิชาชีพเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขังในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โครงการกำลังใจ ในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา เป็นต้น และปัจจัยด้านนโยบายของกรมราชทัณฑ์ ที่ได้นำเอานโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ 8 มิติ มาปรับใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ด้วยเหตุนี้ จึงนำไปสู่การยกระดับเรือนจำชั่วคราวสู่แหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรม ส่งผลให้ผู้ต้องขังได้แสดงศักยภาพด้านเกษตรกรรม รวมทั้งเป็นการเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชนทั่วไป หน่วยงาน องค์กร ตลอดจนผู้ที่สนใจศึกษาข้อมูล ก่อให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ด้านเกษตรกรรมและความยั่งยืนทางสังคมในอนาคต

คำสำคัญ: หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, การฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรม, ผู้ต้องขัง, เรือนจำชั่วคราว

Abstract

This article aims to exhibit the importance and roles of Sufficiency Economy Philosophy towards agricultural vocational training for inmates in temporary prisons. Agricultural vocational trainings are the fundamental vision within temporary prisons, intended to equip inmates with behavior development and skills for self-reliant livelihood after being released. Numerous factors have contributed to the effectiveness and success of incorporating Sufficiency Economy into agricultural vocational training for inmates in temporary prisons, including agriculturally-conducive climate and topography. Social and cultural factors play vital roles in the success, especially with His Majesty's benefaction for inmates' vocational training, such as Kamlangjai Project under the Royal Initiative of Her Royal Highness Princess Bajrakitiyabha. Department of Corrections Policies especially 8 dimensions of enhancement also be the important part of the adaptation of sufficiency economy philosophy in temporary prisons. This leads to the elevation of temporary prisons into agricultural-tourism destinations, which allow inmates to perform capabilities in agriculture, and disseminate Sufficiency Economy Philosophy to citizens, authorities and organizations, as well as those who are interested to study. The adaptation also leads to the explicit-knowledge development and social sustainability in the future.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Agricultural Vocational Training, Inmates, Temporary Prisons

บทนำ

การดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ที่ถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความเจริญทางวัตถุ และทุนนิยม ส่งผลทำให้วิถีชีวิตที่มีความสอดคล้องกับภูมิสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมต่าง ๆ ถูกกลืนหาย ผู้คนขาดวิจารณญาณและความรอบรู้ในการพิจารณาปัญหา ทั้งยังขาดความตระหนักรู้เท่าทันและความสามารถในการรับมือกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะวิกฤตเศรษฐกิจและความยากจน ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความเดือดร้อนในการดำรงชีวิต จนนำไปสู่การกระทำอันขาดสติปัญญา ดังจะเห็นได้จาก กรณี “ยายนี” นักค้ายาเสพติดวัย 68 ปี ที่ไม่สามารถประกอบอาชีพได้เนื่องจากเป็นผู้พันโทษ กอปรกับอายุที่มากขึ้น จึงเลือกเส้นทางค้ายาเสพติดเพื่อหวังให้ตนเองมีรายได้ในบั้นปลายชีวิต (3PlusNews, 2567) หรือกรณีชายวัย 47 ปี จากจังหวัดบุรีรัมย์ ตัดสินใจจบชีวิตตนเองเนื่องจากไม่สามารถรับมือกับความเครียดจากการถูกแก๊งคอลเซ็นเตอร์หลอกเอาเงินในบัญชีไปจนหมด (ThaiPBS, 2567) ด้วยเหตุนี้ “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิตที่ช่วยให้ประชาชนคนไทยทุกหมู่เหล่าสามารถรับมือกับวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ได้

มูลนิธิชัยพัฒนา (ม.ป.ป.) ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงพระราชทานแนวทางในการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้พสกนิกรของพระองค์สามารถพึ่งพาตนเองได้ สามารถก้าวผ่านวิกฤตเศรษฐกิจและความยากจน ตลอดจนสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประกอบไปด้วยหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ดังนี้

ตารางที่ 1 ความหมายและรายละเอียดของหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข

ห่วงที่ 1	ความพอประมาณ คือ การกระทำสิ่งใด ๆ ด้วยความพอดี ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไป รวมทั้งต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นจนเกิดความเดือดร้อน
ห่วงที่ 2	มีเหตุผล คือ การตัดสินใจใด ๆ ต้องเป็นไปตามเหตุและผล โดยมีการพิจารณาถึงเหตุปัจจัยและผลลัพธ์ที่อาจเกิดขึ้นได้จากการตัดสินใจนั้น ๆ
ห่วงที่ 3	มีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ ความสามารถในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม
เงื่อนไขที่ 1	เงื่อนไขความรู้ คือ การมีความรอบรู้ในทักษะวิชาต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์แก่การกระทำใด ๆ รวมถึงมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ พิจารณาปัญหา ตลอดจนสามารถลงมือปฏิบัติงานใด ๆ ได้อย่างเป็นแบบแผนขั้นตอน
เงื่อนไขที่ 2	เงื่อนไขคุณธรรม คือ การดำเนินชีวิตโดยมีคุณธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียรพยายาม รวมถึงมีสติปัญญาตระหนักรู้ถูกผิดในทุก ๆ การกระทำ

จากรายละเอียดของหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ในช่วงต้น จะเห็นได้ว่า มีความคล้ายคลึงกับ “หลักมัชฌิมาปฏิปทา” หรือทางสายกลาง ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติตนด้วยความพอดี ไม่ถึงหรือไม่หย่อนไปทางใดทางหนึ่ง หลักมัชฌิมาปฏิปทามิได้จำกัดแค่เพียงในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการดำเนินชีวิตในสังคม เนื่องจากความเป็นไปต่าง ๆ เกิดจากการกระทำของมนุษย์ หากมีความพอดี ปราศจากความโลภ ความมัวเมา มีสติปัญญาในการพิจารณา ย่อมลดการเกิดปัญหาต่าง ๆ ได้ (ธนศ เกษศิริ, 2561) เช่นเดียวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืน และขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งหมายรวมถึงสังคมภายในทัศนสถานและเรือนจำ ดังจะเห็นได้จาก กรณีการเพิ่มจำนวนขึ้นของผู้ต้องขังอันเนื่องมาจากการกระทำผิดซ้ำ โดยเฉพาะคดียาเสพติด จากสถิติของกรมราชทัณฑ์ระบุว่า ในเดือนตุลาคม ปี 2553 จำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำทั้ง 143 แห่งทั่วประเทศมีประมาณ 210,215 ราย ก่อนจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 45 ภายในระยะเวลา 5 ปี ส่งผลทำให้ในเดือนกรกฎาคม ปี 2558 มีจำนวนผู้ต้องขังมากถึง 306,907 ราย (Department of Corrections, 2014) กอปรกับปัญหาในการดำเนินชีวิตของผู้พันโทษอันเนื่องมาจากไม่สามารถหางานทำได้ ขาดทักษะความรู้ในการประกอบอาชีพ ขาดการยอมรับทางสังคม และมีความเชื่อมั่นในตัวเองต่ำ ด้วยเหตุนี้ กรมราชทัณฑ์จึงได้มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานภายในเรือนจำชั่วคราว ซึ่งการดำเนินงานภายในเรือนจำชั่วคราวเป็นไปในลักษณะของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitation) ซึ่งเป็นการลงโทษที่มุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟู และพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง ผ่านการให้การศึกษา การฝึกวิชาชีพ การพัฒนาจิตใจ เป็นต้น (กรมราชทัณฑ์, 2561) เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัยของตนเอง ไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำ และสามารถกลับไปใช้ชีวิตในฐานะพลเมืองที่ปฏิบัติตามครรลองอันดีของสังคมได้อีกครั้ง (อุทิศ สุภาพ, 2559)

บทความนี้จะมุ่งนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานในเรือนจำชั่วคราว โดยเฉพาะการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขัง ที่ได้มีการนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ ปัจจัยที่สนับสนุนการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมา

ประยุกต์ใช้กับการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมได้อย่างเป็นผลสำเร็จภายในเรือนจำชั่วคราว รวมถึงการยกระดับเรือนจำชั่วคราวสู่แหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรม ซึ่งเป็นการเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากการดำเนินงานภายในเรือนจำชั่วคราวให้แก่ประชาชนทั่วไป หน่วยงาน องค์กร ตลอดจนผู้ที่สนใจนำความรู้ด้านเกษตรกรรมไปศึกษาหรือพัฒนาต่อยอดในอนาคต

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินงานของเรือนจำชั่วคราว

การดำเนินงานภายในเรือนจำชั่วคราวอันมีจุดประสงค์เพื่อฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังนั้น เป็นไปในลักษณะโปรแกรมการเรียนรู้และพัฒนา (Learning and Development Program) แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ การจัดการศึกษาแก่ผู้ต้องขังอันมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน (Sufficiency-based education) และการฝึกทักษะวิชาชีพ (Skills-training program) โดยทั้ง 2 รูปแบบ ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน (Avery and Bergsteiner, 2016) ดังนี้

ตารางที่ 2 ขั้นตอนและรายละเอียดการดำเนินงานของโปรแกรมการเรียนรู้และพัฒนา

ขั้นตอน	รายละเอียด
1. การประเมินและคัดกรองในเบื้องต้น	กรมราชทัณฑ์จะมีการประเมินและคัดกรองผู้ต้องขังในเบื้องต้นเพื่อพิจารณาถึงระยะเวลาการต้องโทษ ความสามารถ ทักษะ ภูมิหลัง รวมไปถึงสุขภาพกายและใจ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการในการเข้ารับการศึกษและการฝึกทักษะวิชาชีพด้านเกษตรกรรม โดยผู้ต้องขังจะต้องทำแบบทดสอบและผ่านการสัมภาษณ์ จึงจะได้รับคัดเลือกให้เข้ารับการศึกษและการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมในรูปแบบที่ตนเองต้องการ
2. การศึกษาและทดลองปฏิบัติ	ผู้ต้องขังจะได้เข้ารับการศึกษานอกระบบที่มีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน มีการทำกิจกรรมกลุ่มที่มุ่งเน้นการนำหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มาปรับใช้ เช่น วางแผนการจัดการที่ดินและแหล่งน้ำ วางแผนการประหยัดเงิน เป็นต้น และการทดลองฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรม ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เช่น เรียนรู้การทำฟาร์ม การทำปุ๋ยไว้ใช้ภายในครัวเรือน การทำน้ำส้มควันไม้ เป็นต้น
3. การลงมือปฏิบัติและการพัฒนาศักยภาพ	ผู้ต้องขังจะได้เรียนรู้ทักษะต่าง ๆ ผ่านการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมในหลากหลายรูปแบบ โดยมีแนวคิด “อยู่อย่างพอเพียง” เป็นกรอบในการปฏิบัติงาน ผู้ต้องขังจะได้เข้ารับการบรรยายจากวิทยากรภายนอกจากหน่วยงานต่าง ๆ รวมไปถึงอดีตผู้ต้องขังที่ได้มาแบ่งปันประสบการณ์การใช้ชีวิตทั้งในเรือนจำและสังคมภายนอก และความสำเร็จจากการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและเจตคติที่ดีให้แก่ผู้ต้องขังปัจจุบันได้พัฒนาศักยภาพตนเองให้พร้อมต่อการกลับเข้าสู่สังคมอีกครั้ง
4. การสร้างแรงบันดาลใจ	ในขั้นตอนนี้ จะให้ผู้ต้องขังได้ลองวางแผนการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ โดยเฉพาะการประกอบอาชีพ และการประสบผลสำเร็จในฐานะพลเมืองของสังคมอีกครั้ง ซึ่งการเข้ารับการศึกษและการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมในช่วงต้น เป็นขั้นตอนในการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ซึ่งถือเป็นภารกิจหลักของเรือนจำชั่วคราวที่มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีทักษะความรู้ที่สามารถนำไปพัฒนาตนเองได้

จะเห็นได้ว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบสำคัญในการดำเนินงานภายในเรือนจำชั่วคราว โดยเฉพาะการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรม ซึ่งการดำเนินงานในช่วงต้นทั้ง 4 ขั้นตอน ต่างมีจุดประสงค์ให้ผู้ต้องขังเข้าใจถึงแก่นแท้ของหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังสามารถพึ่งพาตนเองได้ไม่ว่าจะอยู่ในสถานการณ์ไหน ๆ หรือต้องพบเจอกับความเปลี่ยนแปลงใด ๆ ผู้ต้องขังจะมีทั้งความรู้ความสามารถควบคู่ไปกับคุณธรรม อันเป็นเครื่องมือในการฝ่าฟันอุปสรรคจนนำไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนได้

ปัจจัยที่สนับสนุนการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมในเรือนจำชั่วคราว

แม้ว่าการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมในเรือนจำชั่วคราวหลายแห่งในปัจจุบันจะประสบผลสำเร็จในการสร้างทักษะวิชาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง แต่ทว่าการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมในเรือนจำชั่วคราวนี้จะไม่สามารถบรรลุตามเป้าประสงค์ได้ หากปราศจากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงาน โดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในเรือนจำชั่วคราวผ่านการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขังนั้น มีปัจจัยที่สำคัญต่าง ๆ ที่สนับสนุนการประยุกต์ใช้จนเกิดเป็นผลสำเร็จ ดังนี้

1. ปัจจัยทางภูมิศาสตร์

สภาพภูมิศาสตร์ อันประกอบไปด้วยสภาพภูมิประเทศ สภาพอากาศ ตลอดจนทรัพยากรทางธรรมชาติ ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมในเรือนจำชั่วคราวเป็นอย่างมาก เนื่องจากสภาพภูมิศาสตร์มีส่วนช่วยสนับสนุนการทำเกษตรกรรมให้เป็นผลสำเร็จ กล่าวคือ ประเทศไทยตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประกอบไปด้วยภูมิประเทศในหลากหลายลักษณะ ทั้งที่ราบสูง ที่ราบลุ่ม และพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งภูมิประเทศเหล่านี้ยึดโยงกับทรัพยากรทางธรรมชาติอันโดดเด่นในแต่ละท้องถิ่น รวมถึงเป็นตัวกำหนดรูปแบบในการทำเกษตรกรรมในแต่ละภูมิภาค เช่น พื้นที่ราบลุ่มในบริเวณภาคกลางเหมาะแก่ปลูกข้าว พื้นที่ราบสูงบริเวณภาคเหนือเหมาะแก่การปลูกไม้ยืนต้นร่วมกับการปลูกพืชตามแนวระดับ เพื่อลดการพังทลายของหน้าดิน (ประภาส ช่างเหล็ก และคณะ, 2548) พื้นที่ชายฝั่งทะเลบริเวณภาคใต้เหมาะแก่การทำประมง เช่น การเลี้ยงสัตว์น้ำ การจับสัตว์น้ำ รวมไปถึงการแปรรูปสัตว์น้ำ เป็นต้น โดยในเรือนจำชั่วคราวแต่ละแห่งจะมีการปลูกพืชหรือทำเกษตรกรรมที่แตกต่างกันไปตามแต่ละบริบทของพื้นที่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและทรัพยากรทางธรรมชาติในท้องถิ่นตนเอง

นอกจากสภาพภูมิประเทศแล้ว สภาพภูมิอากาศยังมีส่วนสำคัญต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมในเรือนจำชั่วคราว เนื่องจากสภาพภูมิอากาศของประเทศไทยมีลักษณะร้อนชื้น ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตามฤดูกาล โดยในช่วงเดือนพฤษภาคม ลมมรสุมจะพัดความร้อนชื้นจากมหาสมุทรอินเดียเข้ามา ส่งผลทำให้เกิดฝนตกชุกในหลายพื้นที่ ขณะที่ลมมรสุมตะวันตกเฉียงเหนือจะพัดอากาศเย็นเข้ามาในช่วงเดือนตุลาคม ส่งผลทำให้เกิดอากาศหนาวในหลายพื้นที่ (Climate Change Knowledge Portal, n.d.) ความร้อนเย็นจากสภาพอากาศยังส่งผลต่อชนิดของพืชพรรณที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรมในแต่ละภูมิภาค รวมถึงแต่ละช่วงเวลาอีกด้วย ทั้งนี้ อิทธิพลของลมมรสุมยังมีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการน้ำและระบบชลประทานเพื่อการเกษตร กล่าวคือ ประเทศไทยมีแม่น้ำสายสำคัญหลายสายไหลผ่านทั่วทุกจังหวัด เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำโขง แม่น้ำปิง เป็นต้น บางภูมิภาคปรากฏในรูปแบบคลองไหลผ่านพื้นที่เล็ก เมื่อลมมรสุมทำให้เกิดฝนตกหนักและปริมาณน้ำในแม่น้ำมีมากเกินไป อาจนำไปสู่การเกิดอุทกภัยซึ่งสร้างความเสียหายแก่พื้นที่เกษตรกรรมได้ เชื่อกันอีกกันว่าในแต่ละพื้นที่จึงมีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้สามารถรองรับการใช้น้ำในช่วงฤดูแล้ง และการระบายน้ำในช่วงฤดูน้ำหลากให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

ด้วยเหตุนี้ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์จึงส่งผลทำให้เกิดการทำเกษตรกรรมที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ และวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนไทย ต่อมาได้มีการปรับพื้นที่ใช้สอยและพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมให้มีความสอดคล้องกับภูมิประเทศและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด นำไปสู่การทำเกษตรทฤษฎีใหม่และโคกหนองนาโมเดล ซึ่งไม่เพียงแต่ประชาชนทั่วไปเท่านั้นที่ได้นำรูปแบบของการทำเกษตรกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ แต่ยังรวมถึงเรือนจำชั่วคราวที่ได้ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขัง ทั้งนี้ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังมีส่วนสำคัญในการสร้างเจตคติที่ดีในการเรียนรู้และฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรม เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมภายในเรือนจำชั่วคราวให้เกิดประโยชน์สูงสุด และพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงด้านสภาพอากาศ ที่อาจส่งผลกระทบในแง่ดีแก่ผลผลิตหรืออาจสร้างความเสียหายแก่พื้นที่เกษตรกรรม สอดคล้องกับห่วงที่ 3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดี พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย และเงื่อนไขความรู้ที่มุ่งเน้นให้มีความรู้รอบ สามารถวางแผนการปฏิบัติงานได้อย่างเป็นขั้นตอน รวมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ของตนเองให้เกิดประโยชน์ในหลากหลายด้าน

2. ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม

สังคมและวัฒนธรรมไทยถูกผูกโยงเข้ากับสถาบันพระมหากษัตริย์ เห็นได้จากรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นอกจากนี้ ความห่วงใยต่อพสกนิกรทุกหมู่เหล่านำมาซึ่งการพระราชทานหลักในการดำรงชีวิต

อย่างหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวคิดในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่มีจุดประสงค์เพื่อให้พสกนิกรของพระองค์ดำเนินชีวิตในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนด้วยวิถีของ สังคมเกษตรกรรม รวมทั้งสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังคมได้ ในส่วนของผู้ต้องขังนั้น เป็นกลุ่มบุคคลที่พระมหากษัตริย์ให้ความห่วงใย เนื่องจากผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวเป็นผู้ต้องขังที่มีระยะเวลาต้องโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ใน 3 ของโทษที่ได้รับทั้งหมด และใกล้ได้รับการปล่อยตัว หากผู้ต้องขังกลับสังคมแล้วไม่อาจดำรงชีพตนเองได้อย่างสุจริต ไม่สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม หลงเหลือไปกับสิ่งชั่วร้าย อาจนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำได้ การพระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงหมายรวมให้ผู้ต้องขังได้ประยุกต์ใช้เพื่อเตรียมพร้อมรับมือในการกลับเข้าเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ของสังคมอีกครั้ง ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์มีคุณูปการต่อการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวอย่างหาที่สุดประมาณมิได้

ในปัจจุบัน สถาบันเศรษฐกิจพอเพียงและมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ให้เข้ากับภูมิสังคม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาพื้นบ้าน ผ่านการจัดสรรน้ำและพื้นที่ทำเกษตรกรรม จนเกิดเป็นรูปแบบของการทำเกษตรกรรมที่เรียกว่า “โคกหนองนาโมเดล” โดยแบ่งสัดส่วนพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมออกเป็น 30:30:30:10 ประกอบด้วยพื้นที่สำหรับแหล่งน้ำ พื้นที่สำหรับทำนา พื้นที่สำหรับปลูกพืช และพื้นที่สำหรับที่อยู่อาศัยและเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2566) เนื่องด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้จำกัดการปรับใช้แค่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง จึงได้มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบของโคกหนองนาโมเดลมาประยุกต์ใช้กับกลุ่มผู้ขาดโอกาสในสังคมอย่างผู้ต้องขัง โดยเฉพาะผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวผ่านการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรม ถือเป็นก้าวสำคัญในการฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังในเรือนจำให้พร้อมสู่การเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพในสังคมอีกครั้ง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังถูกนำมาประยุกต์ใช้กับการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมผ่านการดำเนินงานของ “โครงการกำลังใจ” ซึ่งเป็นโครงการในพระดำริของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา ที่ได้เข้ามาช่วยสร้างโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมผ่านการฝึกวิชาชีพเกษตรกรรมอันมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐาน โดยได้พระราชทานแนวทางเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังในการให้ความช่วยเหลือและสร้างโอกาส สร้างความรู้ และสร้างงานให้แก่ผู้ต้องขัง ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษจะได้เข้ารับการอบรมกับวิทยากรจากมูลนิธิอาสาเพื่อนพึ่ง (ภาฯ) ยามยาก สภากาชาดไทย เพื่อให้ผู้ต้องขังมีความพร้อมทั้งกายและใจ พร้อมนำความรู้ที่ได้จากการอบรมและการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมไปปรับใช้หลังได้รับการปล่อยตัว สามารถพึ่งพาตนเองได้ ดำเนินชีวิตด้วยสติและมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเอง สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ทั้งนี้ ผู้ต้องขังที่เข้าอบรมจะได้รับวุฒิบัตรเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการเริ่มต้นใหม่ในสังคมอีกครั้ง (เรือนจำชั่วคราว เขาพลอง, 2567)

นอกจากนี้ กองทุนกำลังใจ ยังได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือว่าด้วยโครงการกำลังใจแก่ผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษร่วมกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน และกรมราชทัณฑ์ โดยได้รับเกียรติจากพลอากาศเอกสมคิด สุขบาง กรมวังผู้ใหญ่ประจำพระองค์ 908 รองประธานกรรมการกองทุนกำลังใจฯ เป็นประธานในงานดังกล่าว การลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือนี้มีจุดประสงค์เพื่อบูรณาการหน่วยงานภาคีเครือข่ายในการพัฒนาทักษะชีวิตและเตรียมความพร้อมให้แก่ผู้ต้องขังที่ใกล้พ้นโทษให้ได้รับการพัฒนาฝีมือและพัฒนาความรู้ความสามารถ จนสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้หลังได้รับการปล่อยตัว รวมทั้งสร้างเสริมกำลังใจให้แก่ผู้ต้องขัง ตลอดจนความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (กระทรวงยุติธรรม, 2566)

3. ปัจจัยด้านนโยบายการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์

กรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงานภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงยุติธรรม มีหน้าที่ในการควบคุม ดูแล ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ไม่กระทำความผิดซ้ำ มีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพที่สุจริต และสามารถกลับเข้าสังคมได้อีกครั้งในฐานะพลเมืองที่พึงประสงค์ (กรมราชทัณฑ์, 2017) และเพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ในข้างต้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กรมราชทัณฑ์จึงได้มีการออกนโยบายการบริหารงานราชทัณฑ์ ประจำปีงบประมาณ 2567 โดยได้กำหนดทิศทางงานผ่านแนวคิด “รวมพลังขับเคลื่อน 8 มิติ ยกระดับสร้างความเปลี่ยนแปลง” ดังนี้

มิติที่ 1 การดำเนินโครงการพระราชทาน

มิติที่ 2 ยกระดับความมั่นคง

มิติที่ 3 พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและหลักทัณฑ์วิทยา

มิติที่ 4 พัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้ตรงกับสภาพปัญหาของการทำความผิด

มติที่ 5 พัฒนาค่ายอดการศึกษา การฝึกวิชาชีพ

มติที่ 6 พัฒนาระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและช่วยเหลือหลังพ้นโทษ

มติที่ 7 ยกระดับการสร้างการยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นของผู้ต้องขังต่อสังคม

มติที่ 8 พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนงานราชทัณฑ์

จากนโยบายข้างต้น ทุกมิตินี้มีความสอดคล้องกับการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานของเรือนจำชั่วคราวผ่านการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรม กล่าวคือ เรือนจำชั่วคราวได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกในการพัฒนาทักษะวิชาชีพของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะโครงการพระราชทานในพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว โครงการกำลังใจในพระดำริของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าพัชรกิติยาภา นเรนทิราเทพยวดี กรมหลวงราชสาริณีสิริพัชร มหาวัชรราชธิดา โคกหนองนาแห่งน้ำใจและความหวัง กรมราชทัณฑ์ เป็นต้น สอดคล้องกับมติที่ 1 การดำเนินโครงการพระราชทาน ให้ผู้ต้องขังเกิดเจตคติที่ดีสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เมื่อผู้ต้องขังเกิดเจตคติที่ดีในการดำเนินชีวิตผ่านการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรม รวมไปถึงเกิดความพร้อมทั้งกายและใจ โอกาสในการหลบหนีย่อมลดลง ส่งผลทำให้ระดับความมั่นคงภายในเรือนจำชั่วคราวเพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับมติที่ 2 ยกระดับความมั่นคง ปลอดภัยในเรือนจำและสถานที่ควบคุม

ทั้งนี้ การฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมให้แก่ผู้ต้องขังเป็นหนึ่งในกระบวนการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย มีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ต้องขังมีทักษะวิชาชีพสำหรับประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ และเมื่อผู้ต้องขังสามารถดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษได้โดยไม่กลับกระทำผิดซ้ำ ประชาชนให้การยอมรับในฐานะพลเมืองดีของสังคม ลดการตีตราผู้กระทำผิด ถือเป็นการสร้างความปลอดภัยและความยั่งยืนให้แก่สังคมได้ สอดคล้องกับมติที่ 3 พัฒนาระบบการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและหลักทันทวิทยา มติที่ 4 พัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้ตรงกับสภาพปัญหาของการกระทำผิด มติที่ 5 พัฒนาค่ายอดการศึกษา การฝึกวิชาชีพ มติที่ 6 พัฒนาระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและช่วยเหลือหลังพ้นโทษ และมติที่ 7 ยกระดับการสร้างการยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นของผู้ต้องขังต่อสังคม หากการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวเกิดผลสัมฤทธิ์ตามมติทั้ง 7 ข้อก่อนหน้า ก็จะนำไปสู่การพัฒนาบุคลากรราชทัณฑ์ ระบบการดำเนินงาน ตลอดจนการดำเนินงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับมติที่ 8 พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนงานราชทัณฑ์

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ทั้งสภาพภูมิศาสตร์ คุณูปการของสถาบันพระมหากษัตริย์ และนโยบายการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ ล้วนแล้วแต่มีส่วนช่วยสนับสนุนการดำเนินหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงภายในเรือนจำชั่วคราวให้มีประสิทธิภาพ และบรรลุตามเป้าประสงค์ของเรือนจำชั่วคราวที่มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังมีทักษะความรู้ด้านเกษตรกรรม ตลอดจนสร้างพฤติกรรมที่ดีที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวอีกด้วย นอกจากการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยตรงแก่ผู้ต้องขังแล้ว ยังก่อให้เกิดการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการดำเนินงานต่าง ๆ ภายในเรือนจำชั่วคราวให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไปในอนาคต และเพื่อเป็นการสร้างความยั่งยืนทางสังคมร่วมกันระหว่างเรือนจำชั่วคราว ชุมชน และสิ่งแวดล้อม จึงได้มีการยกระดับเรือนจำชั่วคราวให้เป็นมากกว่าเรือนจำหรือสถานที่ปรับปรุงพฤติกรรมของผู้ต้องขังอีกด้วย

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการยกระดับเรือนจำชั่วคราวสู่แหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรม

ตามประกาศกรมราชทัณฑ์ที่ ยธ 0708.4/8322 (ประกาศ ณ วันที่ 31 มีนาคม 2565) เนื่องด้วยกรมราชทัณฑ์มีนโยบายการพัฒนาพื้นที่เรือนจำและทัณฑสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างเสริมโอกาสในการพัฒนาทักษะวิชาชีพด้านเกษตรกรรมให้สามารถต่อยอดเป็นอาชีพที่ยั่งยืนสำหรับผู้ต้องขังหลังได้รับการปล่อยตัว ส่งผลทำให้เกิดการยกระดับเรือนจำชั่วคราวให้เป็น “แหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรม” โดยการยกระดับเรือนจำชั่วคราวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรมนี้ ยังเป็นการให้พื้นที่แก่ผู้ต้องขังได้แสดงความรู้ความสามารถและทักษะด้านเกษตรกรรมอีกด้วย กล่าวคือ ผู้ต้องขังในเรือนจำชั่วคราวเผชิญกับข้อจำกัดด้านการทำงานภายนอกเรือนจำอันเนื่องมาจากระเบียบของกรมราชทัณฑ์ ทำให้ผู้ต้องขังขาดโอกาสในการแสดงศักยภาพและความรู้ความสามารถจากการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรม ทั้งในด้านทฤษฎีและการลงมือปฏิบัติจริง แต่เมื่อเรือนจำชั่วคราวถูกยกระดับเป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรม ส่งผลให้ผู้ต้องขังได้แสดงศักยภาพของตนผ่านกิจกรรมด้านการเกษตรต่าง ๆ รวมถึงเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกและประชาชนทั่วไปได้เข้ามาสัมผัสการดำเนินงานของเรือนจำชั่วคราว พร้อมทั้งให้การสนับสนุนผลงานและผลิตภัณฑ์จากฝีมือของผู้ต้องขังอีกด้วย

การยกระดับเรือนจำชั่วคราวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรมนี้ มีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงาน กล่าวคือ พระบาทสมเด็จพระชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีความห่วงใยต่อพสกนิกรไทยทุกหมู่เหล่าโดยมิได้แบ่งแยกประชาชนทั่วไปหรือว่าผู้ต้องขัง จึงได้พระราชทานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นหลักปฏิบัติและแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมิได้จำกัดการรับรู้และการประยุกต์ใช้แค่เพียงคนกลุ่มใด

กลุ่มหนึ่ง แต่หมายรวมให้ประชาชนคนไทยทั้งประเทศได้ตระหนักรู้ เข้าใจ และสามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิตในสังคมได้ ดังนั้น การดำเนินงานใด ๆ ภายใต้อำนาจของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรมซึ่งยกระดับมาจากเรือนจำชั่วคราว จึงสามารถนำเสนอภาพของการประยุกต์ใช้และการเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างชัดเจน

เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จังหวัดเพชรบุรี เป็นหนึ่งในตัวอย่างของความสำเร็จจากการยกระดับเรือนจำชั่วคราวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรม โดยเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้งมีการฝึกผู้ต้องขังให้เป็นเกษตรกรภายใต้แนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงมีความโดดเด่นในการทำเกษตรกรรมในรูปแบบของบ้านดิน องค์กรจิตอาสาอย่างวันพายเดย์ (One Fine Day) ได้มีการจัดกิจกรรมจิตอาสาในชื่อ “เที่ยวเรือนจำ ทำบ้านดิน ที่เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จ.เพชรบุรี” เพื่อเป็นการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพของผู้ต้องขังให้มีความมั่นคง ลดโอกาสในการกลับไปกระทำความผิดซ้ำ รวมทั้งให้ผู้สนใจได้เรียนรู้และลงมือทำบ้านดินซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความเหมาะสมกับสภาพอากาศของประเทศไทย โดยผู้ต้องขังจะได้รับพื้นที่แสดงศักยภาพด้านเกษตรกรรมผ่านการเป็นวิทยากรบรรยายข้อมูลและให้ความรู้เกี่ยวกับบ้านดิน รวมถึงเป็นผู้ฝึกสอนและสาธิตขั้นตอนการทำบ้านดินให้แก่บุคคลภายนอกที่เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ ในระหว่างกิจกรรมการทำบ้านดิน เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้งยังเปิดโอกาสให้ผู้สนใจได้ติดต่อจ้างงานผู้ต้องขังสำหรับการก่อสร้างบ้านดิน พร้อมทั้งจัดจำหน่ายดินอัดแท่งของทางเรือนจำ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ผู้ต้องขังอีกด้วย (วันพายเดย์, 2562)

นอกเหนือจากเรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จังหวัดเพชรบุรีแล้ว เรือนจำชั่วคราวเขาลอง จังหวัดชัยนาท ยังเป็นอีกหนึ่งเรือนจำที่ได้มีการถ่ายทอดความรู้ด้านเกษตรกรรมให้แก่บุคคลภายนอกตามนโยบายการยกระดับเรือนจำชั่วคราวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรม โดยเรือนจำชั่วคราวเขาลอง จังหวัดชัยนาท ร่วมกับศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอหันคา ได้มีการจัด “โครงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อส่งเสริมการมีอาชีพและการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประจำปีภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567” ให้แก่คณะครูและนักศึกษา ได้เรียนรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ศาสตร์พระราชา และเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อให้สามารถนำไปปรับใช้กับการดำเนินชีวิต และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน ซึ่งการจัดโครงการในครั้งนี้ ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดชัยนาทได้มอบพื้นที่และโอกาสในการแสดงศักยภาพและความรู้ความสามารถของผู้ต้องขังในการบรรยายให้ความรู้และสาธิตขั้นตอนการทำเกษตรกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ภายในเรือนจำชั่วคราวเขาลอง จังหวัดชัยนาท (เรือนจำชั่วคราว เขาลอง, 2567)

จะเห็นได้ว่า การดำเนินงานใด ๆ อันเนื่องมาจากการยกระดับเรือนจำชั่วคราวสู่แหล่งท่องเที่ยวและเรียนรู้เชิงเกษตรกรรม มีความสอดคล้องกับหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยให้ผู้ต้องขังเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะอาชีพที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม ส่งผลต่อการมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินชีวิตหลังได้รับการปล่อยตัว ทั้งในด้านการประกอบอาชีพสุจริต ความประหยัดอดออม นำไปสู่ความมุ่งมั่นตั้งใจ เพียรพยายามที่จะเรียนรู้และเก็บเกี่ยวทักษะในการมีวิชาชีพด้านเกษตรกรรมให้ได้มากที่สุด เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้หลังได้รับการปล่อยตัว มีความพร้อมทั้งกายและใจในการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความเป็นไปของสังคมโดยไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งชั่วร้าย ซึ่งอาจนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำได้ในอนาคต

สรุป หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันประกอบไปด้วยหลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข มีความสำคัญต่อผู้ต้องขังในกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากช่วยให้การบริหารและดำเนินงานราชทัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นผลสำเร็จ โดยเฉพาะการมีวิชาชีพด้านเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขัง อันเป็นภารกิจหลักของเรือนจำชั่วคราวที่มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัย รวมถึงสามารถนำทักษะวิชาชีพที่ได้เรียนรู้ไปประกอบอาชีพได้หลังพ้นโทษ นอกจากนี้ หลัก 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ยังช่วยให้ผู้ต้องขังมีเจตคติที่ดีต่อการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตและภูมิสังคมของประเทศไทย ตลอดจนช่วยให้ผู้พ้นโทษดำเนินชีวิตอย่างมีทักษะความรู้ควบคู่คุณธรรม สามารถรับมือกับวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

ความสำเร็จของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินงานของเรือนจำชั่วคราว ยังช่วยสร้างความยั่งยืนทางสังคมอีกด้วย กล่าวคือ เรือนจำชั่วคราวบางแห่งมีการดำเนินงานร่วมกับชุมชนรอบข้าง ตัวอย่างเช่น เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จังหวัดจันทบุรี ได้มีการร่วมมือกับชุมชน ผลิตภัณฑ์และแปรรูปสินค้าทางการเกษตรภายใต้แบรนด์ “เรือนจำเขากลิ้ง” ส่งออกไปขายยังร้านค้าในชุมชน (ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย, 2019) ถือเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจภายในชุมชนอีกด้วย จะเห็นได้ว่า ความร่วมมือระหว่างเรือนจำชั่วคราวและชุมชนสอดคล้องกับเป้าหมายที่ 16 Peace, Justice and Strong Institutions ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ ส่งเสริมสังคมที่สงบสุข เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม สร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบและเข้าถึงในทุกระดับ

ข้อเสนอแนะ

แม้ว่าปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยด้านนโยบายของกรมราชทัณฑ์จะช่วยสนับสนุนให้เกิดการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินงานของเรือนจำชั่วคราวให้เป็นผลสำเร็จ แต่การดำเนินงานใด ๆ อันเป็นไปเพื่อให้ผู้ต้องขังได้ฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรม จำเป็นต้องพิจารณาถึงปัจจัยด้านอื่น ๆ ร่วมด้วย อาทิ เช่น เงินทุน ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม เป็นต้น หากปัจจัยด้านอื่น ๆ ในช่วงต้น ขาดความพร้อม อาจส่งผลทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ไม่สำเร็จตามเป้าประสงค์ เช่น หากผู้สอนวิชาชีพด้านเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขังขาดความรู้และความเชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ ส่งผลทำให้ความรู้ความเข้าใจของผู้ต้องขังต่อเรื่องที่ต้องการศึกษาไม่มากเพียงพอที่จะนำไปปฏิบัติ ขาดความพร้อมต่อการประกอบอาชีพหลังได้รับการปล่อยตัว นำไปสู่ปัญหาการกระทำผิดซ้ำและอาชญากรรมอื่น ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต ดังนั้น การพิจารณาถึงปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องเหล่านี้ จะช่วยทำให้การดำเนินงานของเรือนจำชั่วคราวที่มีจุดประสงค์เพื่อการฝึกวิชาชีพด้านเกษตรกรรมแก่ผู้ต้องขังเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ เรือนจำชั่วคราวควรมีการจัดอบรมหลักสูตรด้านเกษตรกรรมและหลักสูตรที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ แก่เจ้าหน้าที่เรือนจำ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดให้แก่ผู้ต้องขังได้เชี่ยวชาญ สอดคล้องกับความต้องการของผู้ต้องขังและทิศทางของการฝึกวิชาชีพ ตลอดจนบรรลุตามเป้าประสงค์ของเรือนจำชั่วคราวและหน่วยงานต้นสังกัดได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์, กลุ่มงานพัฒนาระบบการพุดินิสัย. (2017). อำนาจหน้าที่. <http://www.correct.go.th/brr/index.php/th/2017-08-09-14-29-30/2017-08-09-14-29-34>
- กรมราชทัณฑ์, กองพัฒนาพุดินิสัย. (2561). คู่มือการจัดโปรแกรมการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังตามลักษณะคดีและพฤติการณ์การกระทำผิด. http://www.correct.go.th/popmaha/image/prison_manual.pdf
- กระทรวงยุติธรรม. (2566, 15 ธันวาคม). กระทรวงยุติธรรม ร่วมกับ กองทุนกำลังใจในพระดำริพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และกระทรวงศึกษาธิการ จัดพิธีลงนาม MOU เพื่อพัฒนาผู้ต้องขังให้เป็นผู้มีความพร้อมในการกลับสู่สังคมในศตวรรษที่ ๒๑. <https://www.moj.go.th/view/91012>
- การพัฒนาพื้นที่เรือนจำท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมยกระดับมาตรฐานคุณภาพเป็นเรือนจำท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามมาตรฐานกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ที่ ยธ 0708.4/8322 (ประกาศ ณ วันที่ 31 มีนาคม 2565). <http://www.correct.go.th/infosaraban65/letter/filepdf/1649064959.pdf>
- ธเนศ เกษศิลป์. (2561). วิถีทางสายกลาง เพื่อความอยู่ร่วมกันของสังคมและลดการเบียดเบียนธรรมชาติแบบบูรณาการ. วารสารปรัชญาปริทรรศน์, 23(1). 82-91.
- ประกาศ ข้างเกล้า และคณะ. (2548). การปลูกพืชเศรษฐกิจเชิงอนุรักษ์บนพื้นที่สูง. https://www3.rdi.ku.ac.th/exhibition/48/Project/index_75.htm
- ปาณิส โพธิ์ศรีวังชัย. (2019, January 31). เรือนจำไม่ใช่โลกมีดมีด : แก้ปัญหาคนล้นเรือนจำ และเพิ่มโอกาสกลับสู่สังคม. The 101 World. <https://www.the101.world/beyond-prison/>
- ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด. (2566). บทที่ 5 ศาสตร์พระราชา (เอกสารประกอบการสอน). สำนักวิชาการศึกษาทั่วไปและนวัตกรรมการเรียนรู้ อีเล็คทรอนิกส์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. https://elrhs.ssru.ac.th/phusit_ph/mod/forum/discuss.php?d=73
- เรือนจำชั่วคราว เขาลอง. (2567, 19 กรกฎาคม). วันที่ 19 กรกฎาคม 2567 นายภูสิทธิ์ พรหมวันรัตน์ ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดชัยนาท [Status]. Facebook. <https://web.facebook.com/khowplong/posts/pfbid02qCv1hapCUAhdVbFBrsee5smugCmDhtVQBpkt8YL67WDbMi94UgoNJvMxajxYbjl>
- เรือนจำชั่วคราว เขาลอง. (2567, 19 ธันวาคม). วันที่ 19 ธันวาคม 2567 นายภูสิทธิ์ พรหมวันรัตน์ ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดชัยนาท มอบหมายให้ [Status]. Facebook. <https://web.facebook.com/khowplong/posts/pfbid0318NUQxjMTewjvZTgeZC9x4AMc5rxzRCxbpXFuhUZXY83P3cvWPYUxyU3Kgfb8He6l?rldid=uSnT4C8ulhbLSxQw#>
- วันพายุเดีย. (2562). เที่ยวเรือนจำ ทำบ้านดิน ที่เรือนจำชั่วคราวเขากลิ้ง จ.เพชรบุรี. ธนาคารจิตอาสา. <https://jitarsabank.com/job/detail/5402>
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (ม.ป.ป.). เศรษฐกิจพอเพียง. <https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy.html>
- อุทิศ สุภาพ. (2559). ทฤษฎีวัตถุประสงค์การลงโทษทางอาญา: ร่างกฎหมายชะลอการฟ้อง. ดุลพาห, 63(2). 120-129.
- Avery, G. C. & Bergsteiner, H. (2016). Sufficiency Thinking : Thailand's Gift to an Unsustainable World. Hang Tai Printing Company Limited, China.
- Climate Change Knowledge Portal. (n.d.) Thailand. <https://climateknowledgeportal.worldbank.org/country/thailand/climate-data-historical>
- Department of Corrections. (2014). Inmates Statistics. www.correct.go.th/stat102/display/result.php?date=2013-01-01&Submit=%B5%A1%C5%A7
- ThaiPBS. (2567, 27 กุมภาพันธ์). หนุม่เครียดแก๊งคอลเซ็นเตอร์หลอกดูดเงิน 4 แสน ผูกคอเสียชีวิต. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/337257>
- 3PlusNews, (2567, 28 มิถุนายน). รวบ 'ยายนี' นักค้ายาวัยดึก กำลังแพ็คขายลูกค้า รับเพิ่งออกคุก หางานไม่ได้ เลยหวนคีนอาชีพอาชีพเก่า. <https://ch3plus.com/news/social/morning/406127>